

Saemiedigkien soejkesjebihkedasse

Åarjelsaemien
Aamhtese 059/20

Saemiedigkien soejkesjebihkedasse

Nænnoestamme Saemiedigkien stoerretjåangkosne goeven 3.b. 2020, aamhtese 059/20.

1. Ulmie

Soejkesjebihkedassen ulmie lea sjehteladtedh juktie saemien kultuvren, jielemen jñ siebriedahkejieleden eatnemevåaromem gorredidh jñ vaarjelidh, staateles, regijonaale jñ tjielten soejkesjimmine jñ aktegsnænnoestimmiej tjirr soejkesje- jñ bigkemelaaken, jallh jeatjah laaki mietie, v. soejkesje- jñ bigkemelaakine § 31-1 voestes lihtse, bokstaave c).

Ulmie mij jeahta soejkesjebihkedasse edtja «vaarjelimmiem jñ guhkiebasse evtiedimmiem saemien kultuvreste gorredidh (...)» tjierreste saemien kultuvre ij leah staatiske, men daajroe åtnoen bijre eatnemevåaroemistie jñ praksisese leah dynamihkeles jñ evtiedimmesne, baajnehtamme eatnamistie jñ byreskijstie. Baakoetjerte guhkiebasse evtiedimmie edtja kulturelle kontinuiteetem hoksedh, jñ ij edtjñ dam toelhestidh goh akte nuepie saemiej materijelle kultuvrevåaromem nåhkehtidh jñ giehpiedidh.

2. Vierhkiedajve

Soejkesjebihkedasse lea faamosne soejkesjæmman jñ nænnoestæmman mah maehtieh konsekvensh vedtedh eatnemevåaroemasse saemien kultuvrese jñ siebriedahkejieliedasse aerpievuekien saemien dajvesne sislantesne jñ mearosne akten nautiske mijlen gåajkoe maadthlinjan ålkolen. Aerpievuekien saemien dajve lea Romsa jñ Finnmarhke jñ Nordlaante jñ tjieltide mah leah båtsoelaaken jñ trollheimenlaaken nuelesne, jñ tjielth Engerdal, Flatanger, Foldal, Frosta, Kråangke, Holtålen, Hillaante, Inderøy, Sisnjelds Fovsene, Leka, Lievenge, Lijre, Mearohke, Gaskoeh Gauldal,

Laakesvuemie, Nåavmesjenjaelmie, Nærøysund, Oppdal, Orkland, Os, Osen, Overhalla, Rendalen, Rennebu, Rindal, Røros, Raarvihke, Saalbuge, Snåase, Stientje, Skierde, Sunndal, Surnadal, Tolga, Tydal, Tynset, Verdal, Ørland jñ Åfjord.

Saemiedigkie edtja soejkesjebihkedassem våaroemasse biejedh gosse bihkede jñ leah meatan soejkesjeprossine, jñ maahta soejkesjæmman jñ nænnoestæmman mah eah leah akteraeresne soejkesjebihkedassine, jñ daerpies, nyöjhkemem buektedh, laejhtedh jñ krievdedh regionaale soejkesje departementeese seedtesåvva.

Tjielth edtjeh soejkesjebihkedassem våaroemasse biejedh tjielten soejkesjimmesne, soejkesjegietedimmesne jñ gietedimmesne dispensasjovnehtsemijstie. Fylhkentjilth edtjeh soejkesjebihkedassem våaroemasse biejedh regionaale soejkesjimmesne. Staateles soejkesjefaamoe edtja soejkesjebihkedassem våaroemasse biejedh gosse staateles areaalesoejkesjem dorje

3. Krievenasse soejkesjeprossese jñ sjæjsjalimmievåaroemasse

Soejkesjimmesne jñ aktegsnænnoestimmie soejkesje- jñ bigkemelaaken mietie jñ mieriedimmesne konsekvensesalkehtimmiej bijre:

- a. Guktie råajvarimmie saemien kultuvren, jielemebarkoen jñ seabradahkejieleden

eatnemevåaromem baajnehte edtja dan hijven salkehtimmiem jñh tjjelkestimmiem utnedh goh gåarede, jñh aerpievuekien jñh vitenskapeles daajroem våaroeminie utnedh Vuarjasjimmieh edtjeh tjaaleldh gååvnesidh reakta-aajhteridie, ïedtjeladtjide jñh siejhme åålmegidie mej bijre lea.

b. Edtja tjirkijigujmie saemien ïedtjeladtji åvteste rååresjidh. Edtja rååresjimmide gaajhki bievniesigujmie sjyöhtehke tsiehkies bijre tjirreh-tidh aamhtesen gaajhkine daltiesinie, jñh dejnie aajkojne siemes sjïdtedh. Edtja rååresjimmieh tjirreh-tidh Saemiedigkine ajve dejnie aamhtiesinie mejtie Saemiedigkie ij nyöjhkemenuapiem utnieh soejkesje- jñh bigkemelaaken mietie § 5-4.

c. Edtja doh tjåenghkies baajnehtimmieh dan sjyöhtehke åtnoedajven sisnjelen vuarjasjidh guktie joe dejtie tjirrehtamme, nænno-estamme jallh jååhkesjamme soejkesjidie jallh råajvarimmide krööhkeste.

d. Desnie gusnie gåarede dam darjodh, edtja eaktoeh vuarjasjidh jñh vihtiestidh mah aajkojne utnieh hööptedh olles soejkesjh jñh råajvarimmieh negatijve konsekvensh saemien kultuvrese, jielemebarkose jñh seabradah-kejieliedasse åadtjoeh. Daan nuelesne aaj vuarjasjidh mejtie lea nuepieh krievenassh orrestimmien jñh restitusjovnen bijre vihties-tidh, jñh areaalh jñh vierhtieh bååstede sertedh mænngan lea råajvarimmiem galhkeme.

e. Eatnemevåaromem krööhkestidh joekoen vihkele.

f. Akten tjåenghkies vuarjasjimmien mietie soejkesjimmie jñh aktegsnænnoestimmie eah edtjh maehthedh eatnemevåaromem nyöjh-kehdh, jallh hööptedh olles saemien kultuvre, jielemebarkoe jñh seabradahkejielie maeh-tieh sijjen åtnoedajvine jåerhkehdh.

g. Edtja sjiehteladtedh guktie saamastallije guejmieh maeh-tieh saemien nuhtjedh dovne tjaaleldh jñh njaalmeldh.

4. Vihkeles krööhkestidh jielemebarkose

Soejkesjimmie jñh aktegsnænnoestimmie:

a. Edtjeh båtsoesijti, båtsoesijti lihtsegi, sijti, sijtebieliej jñh båtsoeburriej areaale- jñh vierhtievåaromem gorredidh, viehkine voenges jñh regjionaale baajnehtimmieh krööhkestidh, daan nuelesne tjiiteme-effekte.

b. Eah edtjh båtsoen juhtemegeajnoeh steegkedh.

c. Edtjeh daerpiesvoeten mietie aerpievuekien göölemesijjeh jñh gårroesijjeh gorredidh mah joekoen vihkele göölemasse saemien mearo-egaedtie- jñh fjovledajvine, daan nuelesne gorredidh biepmeh-timmiesijjeh doerskese eah siejhme doersken gårroedajvine tseegkesovvh. Ij akt baajnehtimmie edtjh voenges göölemem feajloedidh jallh eerjedh maam ij gåaredh dåvvodh, mij joekoen vihkele årroejidie aktene vihties dajvesne.

d. Edtjeh areaalh aerpievuekien åtnose mieh-tjiesdajvesne gorredidh goh vijreme, bivteme, gööleme, moeretjoehpeme, tjöönghkeme, möörjeme jñh ïebnh vytnesjæmman vaeltedh.

e. Edtjeh fealadimmiem gorredidh jñh fealadimmiegeajnoeh tjåadtjoehtidh mejtie nuhtjeme aerpievuekien mieh-tjiesdajveåtnosne.

f. Edtjeh daerpiesvoeten mietie ïentjeh jñh dajvh mah maeh-tieh ïentjine åtnasovvedh, laanteburrieproduksjovnese jñh gåatomedajvine gåatiekreekide gorredidh dan gellide kreekide mejtie gaertene maahta daelvege biepmeh-tidh.

Tjuara effektide soejkesjimmeste jñh aktegsnænnoestimmeste aktegsalmetjidie jñh almetjedåehkide vuarjasjidh mah ellieslaakan, såemiesmearan jallh ovmesse kombinajovni tjñrrh miehtjiesdajveåtnoste jñh jielemegeajno- jste, sijjen jiellemassem utnieh nuhtemistie eatnemevåaroemistie

5. Vihkeles krööhkestidh kultuvrese jñh siebriedahkejjeliedasse

Soejkesjimmie jñh aktegsnænnoestimmie:

- a.** Edtjeh nænnoes åtnoem illedahkine utnedh jñh eatnemem vaarjelidh goh våarome saemien kultuvrese, jielemebarkose jñh seabradahkejjeliedasse.
- b.** Byöroeh sjiehteladtedh guktie gåarede sosiokulturelle tsiehkies tjåadtjoehtidh, goh åtnoe gieleste, sosijaale praksise, sertiestimie aerpievuekien daajroste jñh boelvi ektiedimmie eatnamasse, åromesijjide jñh voenges seabradahkese, guktie dihte viehkehte åtnoem eatnemevåaroemistie jåerhkedh.

c. Byöroeh maanaj lihkes byjresinie areaalh jñh sijjeh gorredidh mah nuepiem vedtieh jeatjah maanajgumie årrodh juktie sijjen saemien kultuvrem jñh identiteetem tjåadtjoehtidh jñh evtiedidh. Byöroeh joekoen råajvarimmieh gorredidh mah gaskesem jåerhkies jñh daajroem boelvi gaskem sertiestic.

d. Byöroeh illedahkine utnedh hæhtjoebigkeme jñh hæhtjoedajvh åejvienjoelkedassine reguleeremesoejkesjen mietie dorjesuvvieh, gusnie aaj sjyötheke infrastruktuvreråajvarimmieh dagkerh hæhtjoedajvide, leah meatan soejkesjisnie. Byöroeh hæhtjojde dan tjåenghkies bigkedh goh gåarede juktie eatnemevåaromem spååredh. Stuerbe bigkemeprosjekth byöroeh stuvresovvedh tjietesoejkesjen areaalebielen tjñrrh.

e. Edtjeh kultuvremojhtesh jñh kultuvrebyjresh vaarjelidh, daan nuelesne sijjeh mah leah histovrijes heannadimmiej, jaahkoj jallh aerpievuekiej bijre, guktie dej histovrijes aarvoeh jñh åtnoearvoeh bielne sjidtieh ektietijjeste jñh båtijen boelvide.

Lahtestimmieh fierhten tseahkan soejkesjebihkedassesne

1. tsiehkje Ulmie

1. tsiehkje soejkesje- jñ bigkemelaakem v aroemisnie  tna § 3-1 bokstaave c) mij jeahta soejkesjh mierien sisnjelen laaken ulmienjoelkedasseste edtjeh saemien kultuvren, jjelemebarkoen jñ seabradahkejieleden eatnemev aromem gorredidh. Soejkesje- jñ bigkemelaaken § 3-1 jñ ulmienjoelkedasse soejkesjebihkedassesne eah ajve jiehtieh gorredimmie saemien eatnemev aroemistie lea mij akt maam edtja soejkesjimmesne kr ohkestidh, men aaj laake edtja eadtjohke dirreginie  rrodh juktie daam laavenjasssem loetedh.

Soejkesje- jñ bigkemelaake edtja jeatjah baakoejgumie aaj vierhkievierhtine  rrodh gusnie maakta positjive r ajvarimmieh vihtiestidh juktie saemien kultuvren, jjelemebarkoen jñ seabradahkejieleden eatnemev aromem gorredidh. Dagkerh positjive r ajvarimmieh maehtieh  rrodh tjiełth, gosse dah soejkesjeh sijjen areaalide nuhtjedh, vaarjelidh jñ hammoedidh, eadtjohkelaakan eajhnaduvvieh saemien kultuvren, jjelemebarkoen jñ seabradahkejieleden eatnemev aromem gorredidh. Dah maehtieh dam darjodh jis vihtiestieh misse akte sjyöhtehke areaale edtja  tnasovvedh s amies vihties sjiehtelees dajvine, v. soejkesje jñ bigkemelaakine § 12-5, jallh kr ohkemedajvh vihtiestidh soejkesje- jñ bigkemelaaken mietie § 11-8. Gosse dagkerh dajvh tseegkesuvvieh dellie d hte aaj maakta viehkiehtidh EN:n ulmieh n nnoesvoeten bijre jaksedh. Reerenasse lea n nnoestamme EN:n 17 n nnoesvoeulmieh, mejtie N orje lea j  hkesjamme, edtjeh d hte politihkeles  ejviegieje  rrodh juktie mijjen tijjen st oeremes haestemigumie barkedh, aaj N orjesne. Dan  vteste vihkele n nnoesvoeulmieh bielnie sjidtieh v aroemistie seabradahke- jñ areaalesoejkesj mman,

v. Nasjonaale veanhtadimmieh regijonaale jñ tjielten soejkesj mman 2019-2023, s. 3.

Ulmienjoelkedassen gaavhtan soejkesjebihkedasse aaj s ejhta faamosne  rrodh sektovrelaakide gusnie soejkesjh daej laaki mietie sijhtieh mierien nualan báetedh soejkesje- jñ bigkemelaaken ulmienjoelkedasseste, jñ soejkesje- jñ bigkemelaakine § 3-1 bokstaave c) ektesne juhtedh.

Uvtemesth Saemiedigkie mij faamoem  tna dejtie saemien i edtjide soejkesje-ektiedimmie damtijidh jñ buektedh.

Soejkesjebihkedassen ulmienjoelkedasse lea aaj Finnmarkkelaaken ulmienjoelkedassen mietie gusnie tj adtje: «Laaken ulmie lea sjiehteladtedh guktie dajve jñ eatnemevierhtieh Finnmarkkesne reeresuvvieh [...] joekoen goh v arome saemien kultuvrese, b atsose, miehtjiesdajve tnose, jjelemebarkose jñ seabradahkejieliedasse». Akte dagkeres vaarjelimie aaj Maadthlaaken mietie § 108 jñ   lmehriekteles njoelkedassi mietie goh ILO-konvensjovne nr. 169 aalkoe  lmegei jñ krirrie  lmegei bijre jittjeraarehke staatine (ILO 169), EN:n aalkoe  lmegebejñkoehimmie jñ EN:n konvensjovne sivijle jñ politihkeles reaktaj bijre, v. soejkesje- jñ bigkemelaakine § 3-1 njealjede lihtse.

Soejkesje- jñ bigkemelaakesne jñ daennie soejkesjebihkedassesne baakoetjierth «saemien kultuvre, jjelemebarkoe jñ seabradahkejielede»  tnasuvvieh jallh «saemien kultuvre jallh jjelemebarkoe». Maadthlaakesne § 108  tnasuvvieh baakoetjierth «Giele, kultuvre jñ seabradahkejielede», Finnmarkkelaakesne jñ mineraalelaakesne «saemien kultuvre,

båatsoe, miehtjiesdajveåtnoe, jielemebarkoe jñh seabradahkejielede» åtnasuvvieh, mearan eatnemegellievoetelaakesne ajve baakoetjierthe «saemien kultuvre» åtnasåvva. Daah ånnetji joekehts baakoetjierth dam seamma geptjiej. Kultuvrebaakoetjierthe maadthlaaken § 108 gaajhkh biehkijeh feerhmijeh saemien kultuvrethe jñh dan mietie aaj gjiele, jieleme jñh seabradahkejielede. NBS:sne 1984:18 Saemiereaktamoenehtse aaj våaroemasse bieji edtja kultuvrebaakoetjierthem dynamihkeles toelhkestidh guktie baakoetjierthe aaj dam evtiedimmiem tjeekijeh mij sjugniehtåvva. Tjuara saemien kultvrem vijrieslaakan guarkehdh, dan åvtteste lissiebaakoetjierth goh «jieleme» «jielemebarkoe», «båatsoe», «miehtjiesdajveåtnoe», «gjiele» jñh «seabradahkejielede» joekehtslaakan ovmesse laakine åtnasuvvieh juktie dam vijries goerkesem kultuvrebaakoetjierthe tjiertestidh. Daennie soejkesjebihkedassesne kultuvrebaakoetjierthem lihkebe konkretiseereme dej krööhkemi jñh laavenjassi mietie mejtie tjuara soejkesje-ektiedimmesne gorredidh.

Ulmie mij jeahta soejkesjebihkedasse edtja «vaarjelimmiem jñh guhkiebasse evtiedimmiem saemien kultuvrethe gorredidh (...)» tjierteste saemien kultuvre ij leah staatiske, men daajroe åtnoen bijre eatnemevåaroemistie jñh praksisese leah dynamihkeles jñh evtiedimmesne, baajnehtamme eatnamistie jñh byjreskijstie. Baakoetjierthe guhkiebasse evtiedimmie edtja kulturelle kontinuiteetem hoksedh, jñh ij edtjh dam toelhkestidh goh akte nuepie saemiej materijelle kultuvrevaaromem nåhkehtidh jñh giehpiedidh.

2. tsiehkijeh. Vierhkiedajve

Soejkesjebihkedassen 2. tsiehkijeh voestes lihtse dam saakeles jñh geograafeles vierhkiedajvem tjierteste. Soejkesjebihkedassen saakeles vierhkiesuerkie lea gietedimmie gaajhkijstie aamhtesijstie soejkesje- jñh bigkeme-laaken mietie goh soejkesjenænnoestimmie,

aktegsnænnoestimmie jñh dispensasjovnenænnoestimmie soejkesjeaamhtesh, daan nuelesne aamhtesh dipensasjovnen bijre. Dihte saakeles vierhkiesuerkie aaj hammoedimmien bijre soejkesjestrategijeste, soejkesjeprogrammeste jñh salkehtimmieprogrammeste soejkesje- jñh bigkemelaaken mietie, jñh mieriedimmien mietie konsekvensesalkehtimmiej bijre.

Soejkesjebihkedassen saakeles vierhkiesuerkie såemiesmearan seamma vierhkiesuerkiem gaptja Saemiedigkien njoelkedassine jarkelamme åtnoen bijre miehtjiesdajveste. Vierhkiesuerkie njoelkedasside jarkelamme åtnoen bijre miehtjiesdajveste feerhmie, goh daate soejkesjebihkedasse, aaj konsekvensesalkehtimmiej, tjieltesoekjesjen areaalebieljem, reguleradimmiesoekjesjeh jñh dispensasjovneh areaalesoekjesjijstie, men ij regijonaale soekjesjeh jñh tjieltesoekjesjen siebriedahkebieljem.

Geograafeles vierhkiedajve lea seamma goh dihte dajve maam guarcoe goh aerpievuekien saemien dajve. Lea dajvem tjielkestamme soekjesje- jñh bigkemelaaken mierhkesjimmine, § 5-4 gålmede lihtse Saemiedigkien nyöjhkemereaktan bijre. Fylhke- jñh tjieltebaakoetjierth soekjesjebihkedassesne leah jarkelimmiej mietie tjieltestruktuvresne mah leah faamosne 2020 raejeste.

Geograafeles vierhkiedajve aaj mearoem saemien dajvi ålkoli feerhmie akten nautiske mijlen gåajkoe maadthlinjan ålkolen, v. soekjesje jñh bigkemelaakine § 1-2. Ij leah naan aktelaa- ketje definisjovne aerpievuekien saemien mearoegaedtie- jñh fjovledajvijste. Goh aalkoevåarome dah dajvh leah gaajhkh mearoegaedtiejijelh mah leah aerpievuekien saemien dajven sisnjelen.

Aerpievuekien saemien dajven sisnjelen ij abpe soekjesjimmine sijhth ryöktesth saemien kultvrem baajnehtidh. Tjuara læjhkan dam vuariasjidh fierhten dajvese, jñh fierhten soekjesjimmesne jñh råajvarimmesne.

2. tsiehkien mietie mubpie lihtse Saemiedigkie dam siejhme diedtem átna soejkesjebihkedassem bæjjese fulkedh, evtiedidh jñh dan bijre bihkedidh. Soejkesjebihkedasse aaj váaromem tseegkie Saemiedigkien diedte meatan árrodh soejkesjimmesne maam Saemiedigkie soejkesje- jñh bigkemelaaken mietie átna § 3-2 gáalmede lihtse. Saemiedigkie nyöjkhemereaktam átna soejkesje- jñh bigkemelaaken mietie § 5-4 gáalmede lihtse tjelten araalesoejkesji jñh reguladimmiesoejkesji vööste. mah sviegkesasse biejjeh jallh eah iedtjh gorredh mah leah joekoen vihkele saemien kultuvrese. Saemiedigkie maahta aaj nyöjkhemem buektedh gietedimmesne konsesjovneamhtesijstie energijelaaken mietie § 2-1, tjaetsiereguleradimmielaaken mietie § 6 nr. 1 jñh tjaetsievierhtilaaken mietie § 24. Saemiedigkie aaj maahta kriededh regijonaale soejkesjh departemeentese seedtesuvvieh jis vihkeles saemien iedtjh eah nuekie gorresovvh, v. § 8-4. Soejkesjebihkedassen 4. jñh 5.

tsiehkesne veelebelaakan konkretiseerede mij maahta saemien kultuvren eatnemeváaromem baajnehtidh. Saemiedigkie maahta nyöjkhemem aamhtesidie jallh ráajvarimmide buektedh mah oktegh jallh aarebi soejkesjigujmie jñh ráajvarimmiejgujmie ektine dajvesne, eah nuepieh vedtieh saemide, jallh sæjhta geervebe sjídtedh saemide, jáerhkedh sjyöhtehe dajvh nuhtjedh. Jalhts soejkesjebihkedasse lihkebe konkretiseerede mah konsekvensh mejtie byöroe vuarjasjidh jñh kröönkestidh, dah eah sjíhth dan veele árrodh fierhten tseahkan. Soejkesjebihkedasse stoerre dahkoesijjiem vadta soejkesjefaamose jñtje soejkesjh hammoedidh voenges tsiehkij mietie. Dihte eevre vihkielommes lea vihkeles saemien iedtjh eah sviegkesasse biejesovvh.

2. tsiehkien mietie gáalmede lihtse soejkesjebihkedasse edtja váaroemasse biejesovvedh abpe soejkesjimmesne. Soejkesjebihkedasse ij leah juridihkeles

viédtdihkie soejkesjeåejvieladtjese, jallh edtja biñkedassine årrodh maam soejkesjeåejvieladtje tjuara fulkedh. Fierhte tsiehkíe soejkesjebíñkedassesne lea læjhkan tjielkestimmíeh dejstíe díedtijsste mejtíe soejkesje- jñh bigkemelaaken mietíe átña § 3-1 bokstaave c, jñh åelíedímmíeh mejtíe jeatjah laaki mietíe átña, jñh aaj Nöörjen åålmehríekteles åelíedímmíeh mietíe. Naemhtíe doh ovmessíe tsíehkíeh síjhtíeh dan nyöjhkeme-faamoen bíjre bíñkedídh maam Saemíedíegkíe átña laaken mietíe § 5-4 tjieltesoejkesjen araalebíelíen jñh reguléradímmíesoejkesjí bíjre, læjhtemen bíjre konsesjovnenænnoestæmman energíjelaaken, tjaetsíereguléradímmíelaaken jñh tjaetsíevíerhtíelaaken mietíe, jñh nuepien bíjre regíjonaale soejkesjñh departemeentese buektedh laaken mietíe § 8-4. Seammalaakan goh 1. tseahkan soejkesjebíñkedasse, soejkesje- jñh bigkemelaaken ulmíenjoelkedassen gaavhtan, sæjhta faamosne årrodh aaj sektovrelaakíde gusníe soejkesjñh daej mietíe síjhtíeh soejkesje- jñh bigkemelaaken ulmíenjoelkedassen míeríen nualan báetedh jñh ektesne juhtedh soejkesje- jñh bigkemelaakíne § 3-1 bokstaave c).

Soejkesjímmesne tjuara aaj krööhkestídh míj EN:n konvensjovnesne tjåådtje sívíjle jñh polítíhkeles reaktaj bíjre artíhkele (SP 27), v. almetjereaktalaakíne §§ 2-3. SP 27 jeahta baajnehtímmíeh aalkoeåålmegí kultuvrese edtjíeh stoerre leavloem åádtjodh, jñh íj edtjñh gåessíe maehdedh skílkehtassh saemíen eat-nemevåaroemisníe luhpíedídh mah almetjem aalkoeåålmegístíe jallh dáehkíem aalkoeåålmegístíe nyöjhkoeh jallh gaertjídíeh sov jíelíemínie gíehtelídh jñh sov kultuvríne jíeledh. Juktíe aerpíevuekíen jíelemebarkojne gíehtelídh sæjhta jíehtedh skílkehtasse íj maehdíeh ílledahkíne utnedh jíelemebarkoe íj víelíe ekonomeles díenestem vedtíeh (HR 2017-2428-A boelñke 71, 87, 94; NBS 2007:13 Orre saemíereakta s. 203). Juktíe vuarjasjídh mejtíe lea vaahresne dagkeres raasten bíjelen báetedh dellíe kriteríjñh a) nuekíe salkehtímmíevåarome, b) ráåresjímmíeh, c) summekonsekvensh, d) davvoje ráåjarímmíeh jñh c)

kvalífíseradámmíe jíenebelåhkoeh íedtjeste tjueríeh meatan årrodh. Daah kriteríjñh aaj dan åvteste § 3 mietíe njoelkedassesne.

3. tsíehkíe. Kríevenasse soejkesjeprosessese jñh sjæjsjalímmíevåaroemasse

Daate njoelkedasse kríevenassíde tjielkeste guktíe jñh míj tjuara meatan årrodh soejkesjebarkosne.

Soejkesjebíñkedassen 3. tsíehkíe bokstaave a

edtja bíevneme- jñh salkehtímmíedíedtem gorredídh. Daate aaj soejkesje- jñh bigkemelaaken salkehtímmíekríevenassí mietíe, reeremelaaken bíevnemedíedten mietíe, eatnemegellíevoetelaaken prinsíhpi mietíe byögkeles sjæjsjalímmíde jñh staaten salkehtímmíebíñkedassen mietíe. Jís reaktá-aajhterh, íedtjeladtjñh jñh síejhme almetjñh edtjíeh maehdedh míelem vuarjasjímmíeh bíjre utnedh, jñh maehdedh vuarjasjídh mejtíe fíejlíe lea dorjesoweme aamhtesegíetedímmesne, vuarjasjímmíeh tjueríeh tjaaledh årrodh åvtelen nænnoestímmíe dorjesåva. Njoelkedasse aaj jeahta vuarjasjímmíeh baajnehtímmíjste edtjíeh víenska-peles jñh aerpíevuekíen daajroen mietíe årrodh. Daate prinsíhpe lea eatnemegellíevoetelaaken mietíe § 8, v. § 7, guktíe daate lea faamosne byögkeles byjjesfaamosne reeremisníe eekeste. Edtja salkehtímmíeh sísvégem jñh låhkoem salkehtímmíjste dan sjyöhtehke soejkesjasse sjíehtedídh, jñh sjíehteles årrodh dejtíe sjæjsjalímmíde mah vaaltasuvvíeh, v. míeríedímmíne konsekvenssalkehtímmíeh bíjre § voestes líhtse mínggemes punktume.

Soejkesjebíñkedassen 3. tsíehkíe bokstaave b

prínsíhpem gorrede míj jeahta edtja tjírjíjgújmíe saemíen íedtjí åvteste ráåresjídh soejkesjeprogrammen, salkehtímmíeprogrammen, soejkesjéeríestímmíen jñh sjæjsjalímmíeh bíjre. Ráåresjímmíedíedte maahta faamosne årrodh dovne Saemíedægkan jñh jeatjah saemíen íedtjeladtjíde. Ráåresjímmíedíedte sæjhta aaj

faamosne árrodh saemien reakta-aajhteridie mah leah mijjen kraannalaanti reeremen nuelesne, jñ dejpeli átnoen gaavhtan sijjen barkojne dejnie dajvine giehtelieh mah leah soejkesjebñhedassen geograafeles barkoedajven nuelesne. Dagkeres rááresjimmiediedte lea ILO 169 mietie, joekoen artihkele 6, EN:n aalkoeáálmegebæjhkoehntimie artihkele 19 jñ SP 27. Tjijelte- jñ orrestimiedepartemeente lea aadtjen govlehtimmesne átneme laakeraeriestimmiem rááresjimmiej bijre, jñ biñkedasseraeriestimmiem rááresjimmiediedten bijre fylhkentjijeltide jñ tjijeltide. Vuesiehtibie dan ávteste daejtie tjaatsegidie juktie lihkebe giehtjedh guktie edtja rááresjimmide tjirrehtidh. Mierhkesjimmesne soejkesje- jñ bigkemelaakese § 5-1 tjáádtje dáehkieh saemien árroeijstie aktem sjiere diedtem utnieh meatan árrodh jñ daate lea ILO-konvensjovnen mietie 169. Guktie edtja meatan árrodh ILO konvensjovnen 169 mietie, lea rááresjimmiej tjirrh.

Rááresjimmiediedte lea almetjereaktan jñ dan bijjijelisnie neebneme laakeraeriestimmiem mietie, jñ lea dan ávteste laakevihtiestimmiem siejhme reakteste. Saemiedigkie sæjhata tjierrestidh gaajhkh rááresjimmiej edtijeh dej mieriej mietie árrodh mejtie reeremelaake jñ salkehtimmiiebñhedasse biejjeh. Doh raeriestimmiem jñ vuekieh mejtie digkede leah dan ávteste govlehtimmesne orreme rááresjimmiej ávteli. Rááresjimmiej leah dan ávteste akte lissiehtasse jñ ij mij akt mij sleajhta doh jeatjah demokrateles sjæjsjalimmieprosessh. Involveereme, rááresjimmie jñ meatanárrome byöroeh sjugniehtovvedh dan varke gáarede prosessine.

Soejkesje- jñ bigkemelaaken mietie § 5-4 Saemiedigkien lea nyöjhkemefaamoe. Daate nyöjhkemefaamoe gorrede Saemiedigkie lea meatan soejkesjesjæjsjalimmie mah leah akteraeresne rááresjimmiej áejviebiehkiejgumie. Rááresjimmiediedte tjijelten soejkesjegietedimmesne ij leah dan ávteste faamosne Saemiedigkien vööste. Staateles areaalesoejkesjine soejkesje- jñ bigkemelaaken mietie § 6-3 ij

leah nuepie nyöjhkemigumie bátedh soejkesje- jñ bigkemelaaken mietie § 5-4. Daagkeri veajkoej staaten rááresjimmiediedte Saemiedigkie sæjhata faamosne árrodh.

Soejkesjebñhedassen 3.tsiehkíe bokstaave c prinsihpem gorrede mij jeahta edtja doh ellies baajnehtimmiem aarebi jñ soejkesjamme ráajvarimmijste aktene átnoedajvesne vuarjasjidh gaajhkie aamhtesinie soejkesje- jñ bigkemelaaken mietie, jñ mieriedimmiem mietie konsekvensesalkehtimmiem bijre. Daate joekoen vihkele dan ávteste aktegsnænnoestimmiem mah oktegh eah leah dan stoerre, sijhtieh joekoen vihkele árrodh juktie nuepiem utnedh aerpievuekien átnoem eatnemeváaroemistie nuhtjedh jñ jáerhkedh. Mierhkesjimmie mietie soejkesje- jñ bigkemelaakese § 3-1 aaj tjáádtje desnie gusnie lea báatsoen iedtji bijre edtja dejtie tjáenghkies baajnehtimmiijste soejkesjijstie jñ ráajvarimmijste fiereguhtene báatsoesijtesne vuarjasjidh. Daate aaj konsekvensesalkehtimmiem mieriedimmiem mietie § 21 gáalmede lihse (KS-mieriedimmiem). KS-mieriedimmesne edtja dagkerh tjáenghkies konsekvensh vuarjasjidh gaajhkide byjresidie jñ seabradahketeemide. Vaallah SP 27. artihkelen mietie dagkerh summekonsekvensvuarjasjimmie leah gaertjedamme akten eksklusijve jñ kultuvrespesifigke saemien átnose goh báatsoe. Tjuara dan ávteste daejtie vuarjasjimmide aaj darjodh jeatjah aerpievuekien átnose eatnemeváaroemistie, v. almetjereaktalaakine §§ 2-3.

Soejkesjebñhedassen 3.tsiehkíe bokstaave d jeahta, edtja dávvoje ráajvarimmie vuarjasjidh desnie gusnie gáarede, juktie ovlahkoes effekth aerpievuekien átnose eatnemeváaroemistie vuastalidh. Dagkerh dávvoje ráajvarimmieh tjuerieh tjijelke jñ nuekie effektem utnedh ihke dah edtijeh funksjovnem utnedh. Tjuara dagkerh ráajvarimmieh vuarjasjidh dej saemien iedtjeladtjigumie ektine mej bijre lea. Ij leah nuekie soejkesjefaamoe oktegh eaktoeh vihtiestieh dávvoje ráajvarimmiej bijre, jñ destie nænnoestimmiem jááhkesjidh bieleden riektiesnie

daeiredh mejtie raaivarimmieh sijhtieh vaajteles effektem utnedh. Seammlaakan edtja nuepide vuarjasjidh juktie eaktoeh vihtiestidh dâvvomen, restitusjovnen jih baaâstedesertemen bijre are-aaliijste jih vierhtijste mænnigan raaivarimmie lea gaervies. Daate EN:n bæjhkoehimmien mietie aalkoeaalmegi reaktaj bijre artihkele 28. Artihkele 28 aeliedimmiem buakta dâvvomen, restitusjovnen jih baaâstedesertemen bijre laantedajvijste, territorijijste jih vierhtijste mejtie aalkoeaalmegh aerpievuekien mietie leah eekeme jallh nuhtjeme jallh gusnie jeatjahlaakan orreme, jih mah leah dejstie vaaltasovveme saemieslaakan, bieleden dah sijjen frije jih beavneme âvtelbodi jââhkesjimmie vadteme. Jillemesreakta aaj dagkeres dâvvomediedtem tseegkie ILO-konvensjovnesne nr. 169 artihkele 14 (1), v. HR-2018-456-P (Nesseby) boelhke 173.

Soejesjebihkedassen 3. tsiekie bokstaave

e prinsihpem gorrede mij jehta edtja joekoen eatnemevâaromem saemien kultuvrese jv. krôöhkestidh. Aaj daate lea krievenasse SP 27 mietie. Dagkerh njoelkedassh leah aaj meatan vaaltasovveme byjrese- jih vierhtielaaki sijse, goh eatnemegeellievoetelaake (§ 14), mineraalelaake (§ 17), mearoevierhtielaake (§ 7 bokstaave g) jih mearoeenergijelaake (§ 1-5). Daate sæjhta jiehtedh eatnemevâaromem krôöhkestidh ij leah ajve meatan goh akte tsiekie seammlaakan goh gellie jeatjah. Jis raaivarimmie aerpievuekien saemien eatnemeâtnoem tjarke gaertjede, dellie ij edtjh jeatjah iedtjh vielie krôöhkestidh.

Soejesjebihkedassen bokstaave f prinsihpem gorrede mij jehta akten tjængkies vuarjasjimmien mietie ij maehetieh dagkeres skilkehtassem eatnemevâaroemisnie luhpiedidh mij saemien kultuvrem, jielemem jallh siebriedahkejieledem nyôjhkoe jallh miedtele. Daate akte eevre vihties raaste maam mahta luhpiedidh SP 27:n mietie. Jis skilkehtasse illedahkine âtna akte saemien aerpievuekien jielemebarkije ij vielie maehetieh dienestem aadtjodh sov âtnoen tjirrh eatnemevâaroemistie dajvesne, ij maehetieh

raaivarimmie luhpiedidh (HR-2017-2428-A boelhke 71, 87, 94; NBS 2007:13 Den nye sameretten s. 203; Geir Ulfstein 2013). Sisvege dennie tjængkies vuarjasjimmesne lea doh tsiehkies mah leah soejesjebihkedassen 4. tsiehkien mietie bokstaave a-e. Desnie gusnie saemien kultuvre gieline, seabradahkejelielinie jih jielemebarkojne joe leah tjarke deadtoven nuelesne, daate aaj sæjhta vihkeles faktovrine årrodh dennie tjængkies vuarjasjimmesne.

Soejesjebihkedassen 3. tsiekie bokstaave

g tjierreste saamastallije guejmieh maehetieh aadtjodh saemien tjaaleldh jih njaalmeldh nuhtjedh. Tjiielten, regijonaale jih staateles orgaanide saemien gielen reeremedajvesne daate faamosne saemielaaken mietie §§ 3-2 jih 3-3. Gielereeremedajven âlkolen ij leah akte ryôktesth reaktia saemien nuhtjedh byôgkeles orgaanigumie. Læjhkan vihkele daase sjiehteladtedh jis edtja maehetiedh eensilaakan aamhtesen bijre bievnedh, jih jis raaesjimmieh edtjeh vaajteles effektem utnedh.

4. tsiekie. Vihkeles krôöhkestidh juktie jieliemie giehtelidh

Soejesjebihkedassen 4. tsiekie bokstaave a tjielkeste mah baajnehtimmieh mejtie edtja baaatsose vuarjasjidh gosse âtnoe miehtjesdajveste jorkese.

Areaale- jih eatnemevâarome lea baaatsoen vihkielommes vierhtie. Dihte eevre daerpies baaatsose goh jieleme jih kultuvre. Byôgkeles æjvieladtjh jih jeatjah reaktia-aajhterh dan âvteste baaatsojne ektine jijtjh diedtem utnieh baaatsoen areaalide gorredidh. Daate aaj baaatsoelaaken mietie § 1. Baaatsoen giehtelimien gaavhtan dihte joekoen jearohke areaaliijste, naakede mij lea marginaale gaaatomedajvi gaavhtan, jih bovtse ovmesse gaaatomedajvh jih juhtemegeajnoeh dej gaskem daarpesje. Soejesjegietedimmesne edtja baajnehtimmide

båatsoen areaale- jñ vierhtievåaroemasse varjasjidh. Tjuara dan åvteste konsekvenside varjasjidh dejtie ovmesse öörneme- jñ reaktanjieptjide båatsosne. Daate daerpies dan åvteste skilkehtassh mah konsekvensine utnieh akte båatsoeburrie ij vielie maehtieh båatsojne giehtelidh jñ dienestem destie åadtjodh sov sijtesne jñ båatsoesijtesne, eah maehtieh luhpiem åadtjodh, v. soejkesjebihkedassine 3. tsiehkïe bokstaave f.

Saemiedigkien akte ållesth diedte båatsoen våaromem gorredidh jñ dan åvteste aaj nyöjhkemenuepiem soejkesjinie åtna mah stoerre effekth båatsose utnieh. Båatsoerereme Fylhkenålman luvnie lea staaten åejvieladtje båatsoe-aamhtesinie, jñ dan åvteste ij leah tjirkijinie båatsoen åvteste soejkesje-aamhtesinie. Saemiedigkie goh almetjeveeljeme orgaane lea tjirkijinie saemien åålmegen åvteste, men ij leah tjirkijinie fiereguhten saemien reakta-aajhteren åvteste. Båatsoe sijteståvrojne jallh sijtine dan åvteste krievenassem åtna tjirkijinie årrodh jñtse åvteste soejkesjebarkosne, v. soejkesjebihkedassine 3. tsiehkïe bokstaave b. Fylhkenålma, goh Saemiedigkie, nyöjhkemenuepiem åtna vaarjelimmien åvteste båatsoen areaale- jñ vierhtievåaromestie. Jalhts Saemiedigkie jñ Fylhkenålma sijhtieh gyhtjelassem nyöjhkemi bijre joekehtslaakan varjasjidh ij dihte sijth baajnehtidh mejtie maehtieh nyöjhkemem buektedh, men sæjhta meatan årrodh goh akte bielie dehtie varjasjimmeste maam departemeente tjuara aamhtesisnie darjodh gosse dihte edtja sjæjsjalimmïem aamhtesisnie vaeltedh.

Soejkesjebihkedassen 4. tsiehkien mietie bokstaave a tjåådtje edtja dovne doh voenges jñ regijonaale baajnehtimmïeh jarkelamme åtnoste varjasjidh, daan nuelesne tjiiteme-effekth. Skilkehtassh maehtieh ryöktesth konsekvensh areaalevåaroemasse utnedh, men båatsoen giehtelimmïevuekie suehpede-, gåatome jñ rahtjemedajvigujmie tjaangeldahkigujmie lea akte systeeme mij maahta gaarvanidh

skilkehtassigujmie. Bovtsh eah sijth dajvine årrodh gusnie skilkehtassh jñ darjomh, mah sijhtieh bovtsen nuepieh gaertjiedidh stuerebe dajvh nuhtjedh goh ajve desnie gusnie dihte fysiske skilkehtasse lea. Daate sæjhta jiehtedh dah ovryöktesth jñ regijonaale effekth daamtaj maehtieh unnemes seamma itjmies årrodh jarkelamme åtnosne miehtjiesdajveste, goh doh voenges jñ ryöktesth baajnehtimmïeh. Dan åvteste vihkele abpe giehtelimmïesysteemen baajnehtimmïeh soejkesjinie jñ råajvarimmïene varjasjidh.

Soejkesjebihkedassen 4. tsiehkïe bok-

staave b båatsoelaaken nænnoestimmïeh gorrede mah jiehtieh juhtemegeajnoeh eah maehtieh steegkesovvedh, v. båatsoelaakine § 22. Juhtemegeajnoen gamtoe kaarhtesne lea 1,5 km. Juhtemegeajnoe maahta jñnjem jeerehtidh vearelden jñ daelhkien gaavhtan. Juhtemegeajnoe dan åvteste ajve åejvieotnjegem vuesehte, jñ dan åvteste tjuara aerviedidh juhteme dorjesåvva akten sagke gemtebe dajven bijjelen. Dej veajkoej båatsoe ij maehtieh friijelaaken jñ bieleden heaptoe sov bovtsigujmie juhtedh aerpievuekien juhtemegeajnoen mietie, juhtemegeajnoe vuajnelge goh steegkeldh. Daate sæjhta jiehtedh ij leah ajve dihte steegkeldihkie geajnoe mij maahta njoelkedasseste feerhmesovvedh, men aaj gaertjiedimmïeh jñ bigkeme geajnoen lihke, jñ aaj sturremh goh bigkeme råajvarimmïeste. Tjuara dam varjasjidh dennie konkreete tsiehkesne. Juhtemegeajnoeh aktem joekoen nænnoes vaarjelimmïem utnieh raaktan dan åvteste dah leah eevre daerpies jis edtja buektiehtidh bovtsigujmie giehtelidh. Dan åvteste vihkele soejkesjh jñ råajvarimmïeh tjielkelaakan baajnehtimmïde varjesje viertiestamme vaarjelimmïene juhtemegeajnojste båatsoelaaken mietie § 22. Leessemesijjeh mah åtnasuvvïeh gosse edtja bovtside foeresjidh aaj meatan ryöknesuvvïeh juhtemegeajnojde.

Soejkesjebihkedassen 4. tsiehkïe bok-
staave c lea areaali bijre mearoegaedtie- jñ

fjovlegöölemasse jñh guktie ráajvarimmieh mearoegaedtie- jñh fjovlegöölemem baajnehtieh. Orre areaale-átnose akten nautiske mijlen gáajkoe maadthlinjan álkolen, byöroe biépmehtimmietseegkeldahkh, biegeke- jñh baaroefaamoebigkemem, deponeradimmiem mineraalegiehtelimmesne, petroleumsdarjomh skihpevalkesinie, rööjre- jñh kabelebiejemem jñh vielie vuarjasjidh baajnehtimmiej vööste dejtie daaletje göölemesijjide jñh gáarroedajvide. Daate njoelkedasse lea dan ávtteste dan riektes areaale-átnoen bijre mij maahta göölljidie heerredidh jáerhkedh gööledh daejnie dajvine. Byöroe joekoen baajnehtimmide dagkeres jarkelamme areaaleátnoste vuarjasjidh nuepien vööste areaalide voenges nuhtjedh jñh árromedajvine nuhtjedh, jñh man vihkele daah areaalh leah saemien kultuvrese. Akvakultuvrelaaken mietie edtja areaale-iedtjide veelelaakan vuarjasjidh gosse edtja sijjeh gaavnedh akvakultuvrese, jñh

gaskem jeatjah edtja joekoen jeatjah areaale-iedtjñh krööhkestidh, v. §§ 6 jñh 16. Mieriedimmesne luhpien bijre akvakultuvrese jeatjah aarhtijste goh loese, dáápmehke jñh regnbuedáápmehke tjáádtje § 7 voestes lihtse bokstaave a mubpene punktumesne: «Lokalteeth doerskese eah edtjñh gedtie doersken gáarroedajvide tseegkesovvedh». Daate lea seamma tsiehkie mij daennie soejkesjebñhkedassesne tjáádtje. Juktie gáarroedajvide tjñelkestettedh sæjhta vihkele árrodh aerpievuekien daajroem dan bijre reebledh.

4. tsiehkie bokstaave c lea aaj effekti bijre ráajvarimmijste mejtie maahta lissieeffektine áadtjodh ráajvarimmeste mearosne. Daate ráajvarimmiej bijre mah maehtieh dearjoedeh-tedh, jñengen straejmieh, tjaetsiepleentegem jñh temperatuvrem fjovline jarkelidh. Daate maahta gaskem jeatjah árrodh petroleumsdarjomh, biépmehtimmietseegkeldahkh, fjovledeponeereme

Foto: Vaino Rensberg

jallh tjaetsierereguleradimmieh, man åvteste gueliej gâatome- jîh gârroetsiehkies jorkesieh, sturrel-gieh jallh beajstenieh. Gosse dagkerh råajvarim-mieh göölemem aktene geograafeles dajvesne gaertjedieh mejnie åajvahkommes daan dajven årrojeh Leah giehtelamme, ij byörh dagkerh råajvarimmieh luhpiedidh. Daate aaj Jillemesreaktan dåapmoen mietie Kåfjovle-aamhtesisnie (Rt. 1985 s. 247) gusnie Jillemesreakta vienhti akte tjaetsierereguleradimmie mij lij vielie jîngem fjovlesne vadteme, maaksoediedtem vedti tee- hpeme göölemen åvteste 50 fjovlegööljidie mah hiejmegöölemenie giehtelin Kåfjovlesne. Fåantoe lij fjovlegöölji åtnoe lij dan sjîere orreme guktie gâaradi dam eksklusijve gåhtjodh, jîh ålkoelistie lij vuajnalgamme goh åtnoe aktede reaktete.

4. tsiehkies bokstaave c aaj våaroemasse beaja faatoes daajroe ij maehtieh tjîelkestimmie åtnasovvedh juktie råajvarimmiem tjîrrehtidh. Seamma prinsihpe aaj eatnemegellievoetelaaken mietie § 9.

Soejkesjebîhkedassen 4. tsiehkies bokstaave d prinsihpem gorrede mij jeahta edtja eatneme- våaromem aerpievuekien åtnose miehtjiesda- jveste gorredidh, goh vijreme, bivteme, gööleme, tjöönghkeme, möörjeme jîh iebnh vytnesjæm- man vaeltedh. Ij gåaredh gaajhkesåarhts nuhtemem neebnedh orrestimmeles vierhtijste miehtjedajvesne, jîh maakta aaj vuesiehtim- mien gaavhtan årrodh burhviem tjöönghkedh båtsoesne gusnie dîhte luhpie, v båtsoelaakine § 64. Båtsoelaaken mietie § 26 dellie dîhte guhte reaktam åtna bovtsigujmie giehtelidh aaj reaktam utnieh vijredh, bivtedh jîh gööledh staa- tealmenningesne, ij sjîere matrikuleereme staa- teekesne jîh Finnmarkkeeken dajvesne dan båtsoesijten sisnjelen gusnie bovtsigujmie giehtele. Aaj privaate eekeme dajvesne båtsoebur- rieh maehtieh reaktam utnedh vijredh, bivtedh jîh gööledh provhken jallh dejpeli åtnoen mietie, v. båtsoelaakine § 4.

Almetjeh jîh dåehkieh almetjijstie mah eah ektie- dimmiem båtsoese utnieh aaj maehtieh reaktam orrestimmeles vierhtieh nuhtedh provhken jîh dejpeli åtnoen mietie. 4. tsiehkies bokstaave d vihteste aktegsalmetji jîh almetjedåehkiej åtnoe eatnemevåaroemistie goh vijreme, bivteme, laadtegetjöönghkeme jîh vielie, maehtieh joekoen vihkele årrodh juktie saemien kultuvrem gorredidh jîh evtiedidh. Daate tsiehkies soejke- sjebîhkedimmesne sjiehteladta soejkesjefaamoe tjuara areaalh disse gorredidh. Rååresjimmiej jîh åtnoen tjîrrh aerpievuekien daajroste byöroe joekoen vihkeles dajvh dagkeres vierhtienuh- temasse soejkesjimmesne gorredidh. Sæjhta vuesiehtimmien gaavhtan nuepie årrodh kröö- hkemesonah vihtiestidh soejkesje- jîh bigkeme- laaken mietie § 11-8 gjîrevijremasse tjååtselidie, rieksegidie, jævriegöölemasse viermine, vihkeles laadthbîekeridie jîh vielie.

Soejkesjebîhkedassen 4. tsiehkies bokstaave e jeahta soejkesjimmesne edtja pryövedh kontinueetem jîh åtnoem fealadimmieåride gorredidh mah Leah ektiedamme aerpievuekien miehtjiesåtnose. Juktie aerpievuekien åtnoem jîh daajroem daan åtnoen bijre tjåadtjoehtidh dellie eevre daerpies praktikheles baahtseme miehtjiesdajvevierhtide jåarhka, v. konvensjov- nine biologeles gellievoeten bijre art. 8j jîh 10 (c) jîh eatnemegellievoetelaaken § 1. Aerpievuekien åtnoe ij Leah stiske åtnoe. Dovne daajroe åtnoen bijre jîh jîjtje praksise Leah dynamihkeles jîh evtiedimmesne, baajnehtamme eatnamistie jîh byjreskijstie. Åadtjodh jåerhkedh fealadimmie- geajnojde nuhtjedh vijremisnie, bivtiemisnie jîh tjöönghkemisnie lea dan åvteste vihkele voenges årroejidie. Jarkelamme åtnoe mij almetjidie hööptie fealadimmiegeajnojde nuhtjedh sæjhta aerpievuekien åtnoem eatnemevåaroemistie gaertjedidh. Åtnoe fealadimmiegeajnojste tjuara læjhkan vaarjelmien mietie årrodh dehtie bio- logeles, eatnemen bijre jîh geologeles gellievo- eteste, v. njoelkedassine § 7 bokstaave a. Dan åvteste daerpies dam voenges jîh aerpievuekien åtnoem fealadimmiegeajnojste gorredidh.

4. tsiehkje bokstaave f lea vaarjelimmien bijre ientijjste jih dajvijste mejtje maahta sjiđtedehdedh mij jaartalaaken § 9 mietie. Gosse vuarjesje mejtje edtja jaartalaaken naennoestimmien hiejtjedh gusnie tjaadtje ientje ij tjoerh misse akt atnasovvedh mij ij leah jaartaburrieproduksjovne, tjuara tjaenghkies vuarjasjimmiem darjodh gusnie aerpievuekien saemien jielemebarkoem kroohkeste 3. bihkedimmiemierien mietie bokstaave a – f.

Soejkesjebihkedasse 4. tsiehkje mubpie lihtse jeahta, tjuara areaalesoejkesji baajnehtim-mieh aktegsalmetjidie jih daehkide almetijjstie vuarjasjidh mah ellies, saemiesmearan jallh kombinasjovni tjirrh miehtjesdajveatnoste jih jielemegeajnojste sijen jieliemassem eatneme-vaaroemistie utnieh. Njoelkedasse tjelkeste dovne aktegsalmetjh jih daehkies almetijjstie mah orrestimmeles vierhtieh nuhtieh, jih mejtje tjuara areaalh daan nuhtemasse gorredidh. Seammlaakan Finnmarkkelaaken mietie § 24 gusnie tjaadtje tjelte maahta sjere reaktam vedtedh orrestimmeles vierhtieh nuhtedh vihties dajvine, mejtje aerpievuekien mietie nuhtjeme. Ij leah naan krievenasse daate nuhteme tjuara jielemebarkojne vihties sijsebaalhkinne arrodh. Nuhteme maahta maaje jeatjah giehtelimmie arrodh mij vaaroeminie sjaedta jieliemassese. Daamtaj dagkeres nuhteme saejhta giehtelimmie arrodh mij daarjoem vadta gaetieguntien ekonomijese, jih naemhtie aaj daerpiesvoetem gaertjedidh baalhkabarkose jallh –giehtelæmman.

5. tsiehkje. Vihkeles kroohkestidh kultuvrese jih seabradahkejeli-dasse

Soejkesjimmiem jih naennoestimmie edtjeh dan monnehke atnoem vedtedh goh gaarede jih dan tjirrh eatnemem gorredidh goh vaarome kultuvrese, jielemebarkose jih seabradahkejeliedasse, mij aaj lea eatnemegellievoetelaaken mietie § 1. Doh kroohkemh jih baajnehtimmieh

mejtje soejkesjebihkedassen mietie tjuara saemien kultuvrese siejhmelaakan jih saemien seabradahkejeliedasse gorredidh, lea eatnemen monnehkevoete, sosiokulturelle tsiehkies, maanaj byjjenimmiebyjresh jih kultuvremojhtesh jih kultuvrebyjresh.

Soejkesjebihkedassen 5. tsiehkien mietie bokstaave a soejkesjh byroeh nuepiem vedtedh eatnemem monnehkelaakan nuhtjedh jih vaarjelidh goh vaarome saemien kultuvrese. Daate saejhta jiehtedh edtja vuarjasjidh mejtje baajnehtimmie soejkesijjstie gorrede daanbeajjetje saemien kultuvre jih seabradahkh sijen daerpiesvoeth aadtjoeh, bieleden nuepide baetijen aejkien saemien seabradahkide giehpiedidh. Jis ij eatnemen biologeles gellievoetem, eatnemen geologeles gellievoetem jih ekologeles prosessh vaarjelh, dellie vaarome saemien kultuvrese saejhta geahpanidh. Numhtie aaj eatnemegellievoetelaaken mietie §§ 1 jih 4. Edtja dan avtteste baajnehtimmide jarkelamme atnoste biologeles gellievoetesne, eatnemen bijre geologeles gellievoetesne jih ekologeles prosessine vuarjasjidh.

Soejkesjebihkedassen 5. tsiehkien mietie bokstaave b, tjuara effektide sosiokulturelle tsiehkine vuarjasjidh. Edtja aaj vuarjasjidh mah konsekvensh soejkesjh saemien gielese utnieh, jih konsekvenside kroohkestidh. Maahta aerviedidh raajarimmieh maehtieh viehkine sjiđtedh guktie vielie saemiengieleldh maahtoe sjaedta, jallh saemien gieletsiehkje gorresavva. Tsiehkies gusnie saemien kultuvre lea deadtoven nuelesne jih giele lea viesjies, maehtieh aaj faantojne arrodh man avtteste akte raajarimmie eatnemevaaroemisnie, mij aerpievuekien saemien atnoem gaertjede desnie gusnie saemien giele atnasavva, gielem enn viesjietabpoe dorje. Sosijaale praksise jih sertiestimmie aerpievuekien daajroste leah vihkeles elemeenth kultuvrese. Jis juhteme jallh barkoenvuelkeme ij integreeremen tjirrh sjugniehtovh dan voenges saemien kulturelle ektievoeten sijse, daate maahta

Foto: Vaino Pensionsberg

sosijaale praksish giehpiedidh mah jeatjah fãantoej gaavhtan viehkiehtieh saemien kultuvrem voengesne tjãadtjoehtidh. Jis edtja dagkeres integreeremem buektiehtidh saemien kultuvre tjuara maaje nãennoes årrodh jñ ij deadtoven nuelesne. Tjuara daejtie bielide soejkesjimmesne vuarjasjidh.

Soejkesjimmesne tjuara aaj baajnehtimmieh vuarjasjidh årromesijjide, voenges seabradahkide jñ boelvi ektiedãmman sijjide. Daamtaj maadtoe- jñ sijjiekiedimmie jñ juhtememöönsterh årromemöönsterem hammoedieh. Aaj daan biejjien maadtoeladtj baajnehtieh gusnie saemieh årroeh, jñ giejh maadtoeladtijjstie maehtieh dan ávteste vãajnoes årrodh dennie bigkeme eatnamisnie. Giejh mah vuesiehtieh maadtoeladtj leah desnie barkeme jñ höölestamme aaj ektiedimmie sijjide sjugnie dieh daan biejjien. Gosse årromesijjiste jáhta, maadtoeladtj eah seamma ektiedimmiefãantojne sjidth akten sæjjan. Gaertene, gãetieh jñ eatneme maaje seamma vihkele sjidtieh. Dagkeres ektiedimmie dan ávteste vihkeles fãantoe jeenjesidie sjãdta juktie maadtoeladtj aarebi årromesijjiem jallh årromegãetiem utniehtidh, jñ dejtie hæhtjoine jñ astoeaekien dajvine nuhtjedh. Dagkeres átnoe aaj maahta

vuesiehtidh dah leah sijjide årromesijjine jeatjah tahteme jñ orrestamme, mah jaepieboelhki átnasuvvieh, jñ mejtie leah daajbaaletje jieleduekide jñ giehtelãmman sjiehtedamme mij dienestem vadta. Daate ektiedimmie átnose årromesijjeste jñ eatnamistie vadta. Tjuara dagkerh krööhkemh vuarjasjidh. Byöroe dam krööhkestidh gosse soejkesjenãennoestimmieh jñ – njoelkedassh tjeltesoejkesjen areaalebielesne bårrode årromesijjide LNFR-dajvine dorjesuvvieh. Daennie tsiehesne aaj tjerteste daate sæjhta faamosne årrodh mearoegaedtie- jñ fjovledajvine. Soejkesje- jñ bigkeme laakesne § 11-4, nr. 5 bokstaave b § 11-11 nuepie vadtasãvva aereaalem læjkodh bårrode årromegãetide, astoeaekien gãetide jñ jielemegãetide. Nãennoestimmie ij aajkojne utnieh luhpiedidh gãetieh jñ hæhtjoeh maehtieh vielie bårrode bigkesovvedh goh aarebi, jñ edtja ajve átnasovvedh tjielke bårrode bigkemasse LNFR-dajvesne. Nuepie gãetieh jñ hæhtjoeh bårrode bigkedh, mah eah vããjnh leah bielie laanteburreste jñ bãatsoste, edtja stuvremedirreginie átnasovvedh aktegsaamhtesegietedimmesne.

5.tsiehkie bokstaave c lihkebe tjielkestahta guktie soejkesjimmiem tjirrh maahta hijven byjjenimmie-byjresh maanide gorredidh, jñ

dejtie nuepiem vedtedh saemien kultuvrem jñh identiteetem tjáadtjoehtidh jñh evtiedidh. Daate tsiehkíe lissine báata dejtíe staateles soejkesjenjoelkedasside juktíe maanaj jñh noeri íedtjh soejkesjimmesne nænnoestidh. Saemien maanah tjeríeh jearsoe jñh jñh híjven álkoedajvh áadtjodh síjjen biejjíeladtje darjoemídie voengesne. Stuerébe staarine jñh söökes síjjíne maahta sjyöhtehke árródh stáákedímmíe- jñh gaavnedímmíesíjjíejgúmmíe gusnie saemien maanah maehtíeh gaavnedídh jñh ektesne árródh. Aaj dajvine gusnie stóerre gáhkóeh maanaj gaskem, sæjhta víhkele árródh ráajvarímmíejgúmmíe mah nuepiem vedtíeh ektesne stáákedídh jñh darjomígúmmíe gíehtelídh mejtíe jíjtjh stuvríeh. Sáemíes voengíne maanaj stáákedímmíesíjjíeh leah átnosne orreme guhkiem, dagke boelvíne. Sæjhta víhkele árródh soejkesjimmíe dam krööhkeste jñh háksa dagkerh dajvh utníehtídh, guktíe maanah maehtíeh desnie stáákedídh jñh darjomígúmmíe gíehtelídh. Byöroe stáákedímmíe- jñh álkoedajvh sjíehteladtedh jñh hammoedídh guktíe maahta saemien kultuvrevæhtah damtíjdh.

5. tsiehkíe bokstaave c mubpie punktume tíjerteste soejkesjehammoedímmíe byöroe gaskesenuepíeh vuarjasjídih boelví gaskemsh. Saemien kultuvresne sertiéstímmíe daajróste jñh aerpíevuekíjste daamtaj sjugníehtávva gosse boelvh darjomígúmmíe ektesne gíehtelíeh. Soejkesjimmíe byöroe sjíehteladtedh guktíe daate maahta jáerhkédh. Maahta vuésíehtímmíen gaavhtan árródh gáabph maanagíerth jñh gáetíeh báarasábpoe almetjídíe jállh voereséjarn-gíde biejesuvvíeh, jñh guktíe dovletje gíeji líhke biejesuvvíeh, goh gööthsíjjíeh, bívtemesíjjíeh jñh átnoedajvh goh göölemesíjjíeh jñh pleároeh.

Soejkesjebíhkedassen 5. tsiehkíe bokstaave d, áejvíenjoelkedassíne átna bigkeme orre hæhtjoedajvíjste byöroe reguleeremesoejkesjen mietíe dorjesovvedh. Infrastruktúvre goh geajnoe, tjaetsíe, sáelsíe jñh straejmíe míj leah sjyöhtehke dagkerh hæhtjoedajvíde byöroe meatan árródh reguleeremesoejkesjíníe. Jís

dagkerh infrastruktúvreráajvarímmíeh báetíeh mænngan lea reguleeremesoejkesjem nænnoestamme jñh hæhtjoedajvem tseegkeme, byöroe njoelkedassíne utnedh ráajvarímmíeh ajve reguleeremejarkelímmíen mænngan aelkíeh jñh eah dispensasjovnen mænngan. Daate tsiehkíe meatan vaaltasovveme ovmessíe dajví dáá-jrehtímmíej gaavhtan, gusnie joekóeh geajnoeh hæhtjode jñh hæhtjoedajvíde leah dorjesovveme bieleden soejkesje, jñh gellíen aejkíen bieleden luhpíedímmíe soejkesje- jñh bigkemelaaken nænnoestímmíej mietíe. Akte dan tjáenghkíes bigkeme goh gáarede sæjhta átnoem míehtjíes-dajvíjste gíehpíedídh, mejtíe átnoeh lea víedteldíhkíe báatsóse, jáartabárran jállh víjremasse jñh bívtíemasse. Gosse gaajkhk stuerébe bigkemh tíjéltesoiejkesjen areaaalebíelíen tíjrrh stuvresuvvíeh dellíe dovne gamte meatanárróme, ellíes vuarjasjimmíeh jñh híjven veanhtadíhksvoete gorresuvvíeh.

Soejkesjebíhkedassen 5. tsiehkíe bokstaave e vuésíeh soejkesjimmíe saemien síjjíeh krööhkeste mah sjíere kultúvrehístóvríes ulmíem utníeh dovne síjjen kultúvrehístóvríes aarvoen gaavhtan, men aaj átnoearvoen gaavhtan daan biejjíen, jñh báetíjen aejkíen boelví gaavhtan. Kultúvremójtíeselaaken mietíe § 3 tjáádtje íj edtjh ráajvarímmíejgúmmíe níerhkédh mah ovsjíehtéles síjhtíeh vaarjelamme kultúvremójtíesem skeemmedh kultúvremójtíeselaaken mietíe § 4. Edtja seammálaakan krööhkestídh guktíe voenges árrójh víenhtíeh ovmessíe ráajvarímmíeh kultúvrehístóvríes víhkeles síjjíeh baajnehtíeh. Jalhts akte ráajvarímmíe íj naan ryöktesth físíske skílkéhtassh síjjesne darjoeh, effekte destíe sæjhta skeemmíje váájnedh kultúvremójtíesíníe.

SAEMIEDIGKIE
SAMETINGET